מקורות לשיעור בעיון
דין אכסנאי בחיוב נר חנוכה

1. שבת דף כא:
תנו רבנן: מצות חנוכה נר איש וביתו. והמהדרין - נר לכל אחד ואחד. והמהדרין מן המהדרין, בית שמאי אומרים: יום ראשון מדליק שמנה, מכאן ואילך פוחת והולך; ובית הלל אומרים: יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך.

2. רש"י שם
נר איש וביתו - נר אחד בכל לילה, ואיש וכל בני ביתו סגי להו בנר אחד.

3. שבת כב.
"אמר רבה. נר חנוכה, מצוה להניחה בטפח הסמוך לפתח... והלכתא משמאל, כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין".

4. שבת דף כג:
אמר רב ששת: אכסנאי חייב בנר חנוכה.
אמר רבי זירא: מריש כי הוינא בי רב משתתפנא בפריטי בהדי אושפיזא. בתר דנסיבי איתתא אמינא: השתא ודאי לא צריכנא, דקא מדליקי עלי בגו ביתאי.

5. רא"ש מסכת שבת פרק ב סימן ח
אמר רב ששת אכסנאי חייב בנר חנוכה ואינו יוצא בנרו של בעל הבית דלא הוי בכלל איש וביתו (הגהות הגר"א). אמר רבי זירא מריש כי הוינא בי רב משתתפינא בפריטי בהדי אושפיזאי בתר דנסיבנא אמינא השתא ודאי לא צריכנא דמדלקי עלאי בגו ביתאי. וה"מ לאשתתופי בפריטי [היכא דלא פתח בבא לנפשיה] אבל אי פתח בבא לנפשיה מיחייב לאדלוקי משום חשדא.

6. ר"ן על הרי"ף מסכת שבת דף י.(בדפי הרי"ף)
אמר רב ששת אכסניא. אורח אע"פ שאין לו בית דלא תימא דין נר חנוכה כדין מזוזה דכל מי שאין לו בית פטור מן המזוזה:

7. **שו"ת הרשב"א / חלק א / סימן תקמב**
גם מי שאוכל על שלחן בעל הבית אפילו שוכב בבית בפני עצמו אינו צריך להדליק. אבל מכל מקום צריך להשתתף או שיקנה לו בעל הבית חלק בשמן ופתילות. ולא דמי לאכסנאי שמדליק בתוך ביתו דהתם כבר הדליקו עליו. אבל זה צריך הוא להדליק כאכסנאי שאין לו בית במקום אחר דצריך לאשתתופי בפריטי /בפרוטה/.

8. רבינו חננאל מסכת שבת כג.
ואכסנאי חייב בנר חנוכה ואי משתתף בהדי אושפיזי או אם היה נסיב תו לא צריך.

9. בית הבחירה למאירי מסכת שבת כג .
אכסנאי חייב בנר חנוכה ומ"מ אינו צריך להדליק לעצמו אלא שישתף עצמו עם בני הבית ויסייע להם בפרוטה לשמן בד"א כשאינו פותח דלת לעצמו אבל אם פותח דלת לעצמו אע"פ שאוכל ושותה עמהם חייב להדליק ומ"מ אם היה נשאוי שנמצא קובע בית לעצמו בעיר אחרת אע"פ שאין לו בית בזאת העיר אינו צריך אף לשתוף שהרי מדליקין עליו בביתו ואפי' פתח דלת לעצמו שאינו דומה לחצר שיש בה שתי רוחות שצריך להדליק בשתיהן שזה אינו אלא מפני שאין העובר בזו יודע בשל זו והוא שאמרו שברוח אחת אינו צריך שאין חשד בדבר שמרגישים הם שעל האחרת הוא סומך וחוקרים עליו ואף בזה חוקרים הם עליו ויודעים שעל ביתו הוא סומך ויש חולקין לומר שאין ביתו מפקיעו אלא כשאינו פותח פתח לעצמו ולענין שיתוף הא כל שפותח לעצמו מדליק מפני החשד והדברים קרובים:
חכמי התוספות כתבו ששני בעלי בתים הדרים בבית אחד וסמוכים על שולחן א' אפי' בן גדול ונשאוי בבית אביו צריך להדליק או להשתתף וזו השניה מיהא אינה נראית כלל שלא נאמרו הדברים אלא בזרים שאינם מכלל בני הבית אבל כל שהוא מכלל בני הבית אינו צריך כלום ומ"מ אף הם כתבו שצריך ליזהר בשיתוף זה שלא ידליק זה לילה אחת וזה לילה אחרת אלא יהא השמן משותף בכל לילה ולילה או יתן לו פרוטה לזכות לו חלק שם בכל הלילות ואלו ודאי דברים ברורים:

10. שו"ת מהרי"ל סימן קמה
[שאלה],,, ועל נר חנוכה היכא דמדליקין עליו בגו ביתא בודאי, אם צריך להשתתף אעפ"כ מפני חשדא בני הבית או אם די כשיודיע להם. ואם גם הוא מדליק ומכניס עצמו לחיוב אם מברך עליו, שהרי לא גרע מן המהדרין שהרי חזינן דמברכין, או אם נאמר שאינן בכלל המהדרי' שהרי פטור אפילו לדידן שעושין כמהדרין, גם מדלא עבד רבי זירא המצוה עצמה וסמך על ביתו.
[תשובה] נר חנוכה נהוג בכל דוכתי' שכל אורחים ובחורים מדליקין אע"ג דמדליקין על כל אחד ואחד בביתו ושמא בימי ר' זירא דלא היו מדליקין אלא על פתחי חצירות והבתים אין לחוש, אבל השתא דהיכירא לבני הבית מי מפיס להכיר אם הוא נשאוי או לא, ולהאי דנהוג האידנא להדליק נר כל אחד ואחד, (ולא) [ודלא] כמו שפסק ר"י דיותר הידור בנר איש וביתו ולהוסיף א"כ אתו למחשדי', ומשום ברכה לבטלה אין כאן כיון דאין רוצה לצאת בשל אשתו ממילא חל חיובא עלי' ומר' זירא אין ראיה דהא קמן הוא משתתף מעיקרא והאידנא רובא דעלמא אין משתתפין. וטעמא נראה דשייך חשדא אפי' לדידן דלא נתן דבריהם לשיעורי'.

11. תרומת הדשן סימן קא

שאלה: אכסנאי שהוא נשוי רשאי הוא להדליק בברכה חוץ לביתו או לאו?

תשובה: יראה דצריך לדקדק בדבר.

אחד מהגדולים הורה ונהג דרשאי להדליק בברכה. ואמר אע"ג דאמרינן בגמרא דכיון דנסיבנא אמינא השתא ודאי לא צריכנא, היינו דלא מחייב, אבל אי בעי מצי להדליק, ולא הוי ברכה לבטלה, דהוי נמי בכלל המהדרין. ועוד איכא למיחש דילמא מישתלי אינשי ביתיה ולא מידלק עילויה. ואמר שכן אירע לו פעם אחת, דאיהו לא מדלק משום דהוה סומך עלה, ואיהי נמי לא מדלקה משום דסבורה היתה דהוא ידליק עליה במקום שהוא.

ונחלק עליו אחד מהגדולים תלמידו, ואמר דהואיל ולא צריך ופטור מן הדבר א"כ היה נקרא הדיוט אם יעשה. וכ"ש דהוי ברכה לבטלה, כיון דלא אשכחן מהדרין זה בתלמוד, ע"כ דבריהם.

ונראה דאותו טעם שאמר אחד מהגדולים הראשונים, דאיכא למיחש דילמא מישתלי אינשי ביתיה, ואמר שכך אירע לו פעם אחת אין טעם זה מספיק כלל. דלא דחינן בהכי כללות שבתלמוד דסמכי אאינשי ביתיה, אפי' אאיסור כרת..., כ"ש ליכנס בספק ברכה לבטלה.

אמנם מטעם מהדרין אפשר ויתכן שפיר דמי להדליק בברכה כה"ג, דכי היכא דיש הידור בנר לכל אחד ואחד בבית אחד, ה"נ יש הידור בנר לאיש ונר לאשתו בשני מקומות. והתנא לא פסיקא ליה למיתני הך מהדרין, דלא שכיחא כולי האי. וכיון דאשכחן בתלמוד מהדרין, ומהדרין מן המהדרין, אין זה כמוסיף על התלמוד שהוא גורע.

12. שו"ת חכם צבי (תוספות חדשים) סימן יג

שאלת לפרש לך מה בין חנוכה שפסק דקטן שהגיע לחינוך מוציא את הגדול לפורים, שפסק הוא ז"ל ככל שאר הפוסקים וכת"ק דר"י שאף שהגיע לחינוך אינו מוציא את הרבים י"ח

תשובה ס"ל דבחנוכה כיון דלאו אקרקפתא דגברא מוטל חיוב ההדלקה אלא א' מכל בה"ב מדליק בפתח החצר ושוב אין שום חיוב על שום א' מכל בה"ב אע"פ שלא שמעו הברכה ולא ראו ההדלקה ועדיפא מיני' אמר ר' זירא כיון דנסיבנא אמינא לא תו /צ"ל: תו לא/ צריכנא דהא קמדלקי עלי בגו ביתאי אמטו להכי סגי בקטן שהגיע לחנוך המדליק בפתח החצר. אבל בקריאת המגילה המוטל על כל או"א לקרות או לשמוע המגילה אין קטן אף שהגיע לחינוך מוציא את הרבים וחילוק זה מתקבל על הדעת נ"ל (דר"מ שאלה ה')

13. שו"ת מהרש"ל סימן פה

מצות נר חנוכה איש וביתו (שם) והמהדרין במצוה נר לכל אחד והמהדרין מן המהדרין מוסיפין נר בכל לילה וגם נר לכל אחד כמו שפי' הרמב"ם וכן המנהג ולא כדברי ר"י שסבר שלא ידליקו יותר מבני הבית אלא נר אחד. ואיש ואשתו בודאי מספיק להם נר אחד ואכסנאי הנשוי אם אינו יודע שאשתו מדליקה עליו יכול להדליק ולברך אבל אם יודע בבירור שהיא מדלקת עליו אין לו לדלוק אם לא שהוא בבית יחידי ומשום הרואה ידליק אבל מ"מ לא יברך והיכא שלא ידע שהיא הדליקה עליו ובא באותו לילה צריך לחזור ולדלוק /ולהדליק/ ולברך לפי שחל עליו חובת חכמים אבל היכא שאינו רוצה לצאת בהדלקה של אשתו שמדלקת עליו בבית נראה דלא כל כמיניה ואינו יכול לברך. ומה שהאידנא הבחורים מחמירים על עצמם שלא להשתתף בפריטי ועדיפי לדעתייהו מרבי זירא (שם כ"ג) זהו מנהג אשכנז שמגביהין הטפל ומניחין העיקר והלואי שלא יקילו במצות החמורות. חתן האוכל בבית חמיו אם יש יכולת בידו אפילו ישן בבית חמיו לא ישתתף אלא ידליק לעצמו משום המהדרין שהרי הוא איש וביתו ואם ישן בבית אחר פשיטא שמחוייב להדליק במקום שישן.

14. רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ד

הלכה א

כמה נרות הוא מדליק בחנוכה, מצותה שיהיה כל בית ובית מדליק נר אחד בין שהיו אנשי הבית מרובין בין שלא היה בו אלא אדם אחד, והמהדר את המצוה מדליק נרות כמנין אנשי הבית נר לכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים, והמהדר יתר על זה ועושה מצוה מן המובחר מדליק נר לכל אחד ואחד בלילה הראשון ומוסיף והולך בכל לילה ולילה נר אחד.

הלכה ב

כיצד הרי שהיו אנשי הבית עשרה, בלילה הראשון מדליק עשרה נרות ובליל שני עשרים ובליל שלישי שלשים עד שנמצא מדליק בליל שמיני שמונים נרות.

הלכה ג

מנהג פשוט בכל ערינו בספרד שיהיו כל אנשי הבית מדליקין נר אחד בלילה הראשון ומוסיפין והולכין נר בכל לילה ולילה עד שנמצא מדליק בליל שמיני שמונה נרות בין שהיו אנשי הבית מרובים בין שהיה אדם אחד.

הלכה יא

אורח שמדליקין עליו בתוך ביתו אינו צריך להדליק עליו במקום שנתארח בו, אין לו בית להדליק עליו בו צריך להדליק במקום שנתארח בו, ומשתתף עמהן בשמן, ואם היה לו בית בפני עצמו אע"פ שמדליקין עליו בתוך ביתו צריך להדליק בבית שהוא בו מפני העוברין.

15. שולחן ערוך אורח חיים סימן תרעא

סעיף ב

כמה נרות מדליק; * בלילה הראשון מדליק אחד, מכאן ואילך מוסיף והולך אחד בכל לילה עד שבליל האחרון יהיו שמונה, ואפילו אם רבים בני הבית לא ידליקו יותר. הגה: וי"א דכל אחד מבני הבית ידליק (הרמב"ם), וכן המנהג פשוט; * ויזהרו ליתן כל אחד ואחד נרותיו במקום מיוחד, כדי שיהא היכר כמה נרות מדליקין (מהר"א מפראג).

16. שולחן ערוך אורח חיים סימן תרעז

סעיף א

אכסנאי שאין מדליקין עליו בביתו, צריך לתת פרוטה לבעל הבית להשתתף עמו בשמן של נר חנוכה; ואם יש לו פתח פתוח לעצמו צריך להדליק בפתחו, אף על פי שאותו בית אינו מיוחד אלא לשינה והוא אוכל על שלחן בעל הבית, והוא הדין לבן האוכל אצל אביו. הגה וי"א דבזמן הזה שמדליקים בפנים ממש, ידליק במקום שאוכל, וכן נהגו (תשובת רשב"א סי' תקמ"ב /תקמ"א/).